

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת מקץ (חנוכה) ע"ד:

חנוכת המזבח בזמן משה ולעומתה חנוכת המזבח בימי החשמונאים

א] כתב רש"י ריש פרשת בהעלותך בשם מדרש אגדה: "למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדול משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות".

ב] וברמב"ן שם תמה על דבריו, וז"ל: "ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת ערב ובוקר ובכל הקרבנות... ושהוא קדוש עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו... ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים... אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז... על חנוכה של נרות... רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו...".

ג] ודברי הרמב"ן עדין צ"ע, דעדין מה היה המקום לחלישות הדעת על שלא היו בחנוכת המזבח, הרי הקריבו כל ימי המלואים וכו', ולאחר שחלשה דעתו מדוע התנחם בנרות החנוכה בדוקא.

ד] והנראה בזה, דהנה קרבנות חנוכת המזבח היו ההכנה והבסיס לכל הקרבנות שבאו אחריהם בכל הדורות, וכמש"כ רש"י¹ "לשון חינוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה".

וברמב"ן בסוף פרשת נשא האריך לבאר איך כל קרבנות של שבט ושבט היו הכנה לעבודה המיוחדת של אותו שבט, שביהודה היו הקרבנות הכנה לעבודת המלכות, וביששכר לתורה ובזבולון להחזקת תורה, יעו"ש"ה.

וע"כ חלשה דעתו של אהרן שבעבודה מיוחדת זו של חנוכת המזבח לא השתתף הוא ושבט לוי כלל, וניחמו הקב"ה שהם יזכו לחנוכת המזבח² במסירות נפש בימי חשמונאי³, שחנוכה זו גדולה מחנוכת המזבח בימי משה שעל ידה יושעו לדורות, וכמו שהביא הרמב"ן שם [ריש בהעלותך] ממגילת סתרים לרבינו ניסים שכתב: "יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל ע"י בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שםם".

ה] והנה ברמב"ן שם הביא עוד ממדרש רבה ותנחומא: "הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הם נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו...". וביאר שם הרמב"ן שכוונת המדרש לנרות החנוכה שיאירו אל מול פני המנורה לעולם. ומבואר א"כ מדברי המדרש שעבודת חנוכת המזבח מתקיימת לעולם ע"י הדלקת נרות החנוכה, והדבר צ"ב הלא נרות החנוכה אינם אלא זכר לנרות המקדש, וחנוכת המזבח היתה רק באותו דור.

¹ שמות כ"ח מ"א.

² יעוין בגמ' יומא שבימי חשמונאי ניתצו את המזבח לאחר ששיקצוהו היונים ובנאוהו מחדש.

³ ויתכן שבדוקא נעשתה תשועת ישראל בימי חשמונאי ע"י שבט לוי, משום שהם אלו שבטבעם למסור נפש על העבודה, וכמו שעשו בזמן העגל "האומר לאביו ולאמו לא ידעתי..."

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

[ו] ויתכן שביאור הדבר הוא כמ"ש הרמח"ל⁴ "שסדרה החכמה העליונה שכל תקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התקון ההוא במי שקבלו. ענין חנכה... בתגבורת הכהנים על הרשעים בני יון שהיו מתכונים להסיר ישראל מעבודת ה', ונתחזקו הכהנים ועל ידם שבו לתורה ולעבודה, ובפרט ענין המנורה שהיו הקטרוגים כנגד ענינה, והחזירום הכהנים על בורים... ופרטי הענינים כפי ענין התיקון".

הרי שבכל שנה ישנה עבודה של התחדשות בעבודת ה', הנעשית ע"י הדלקת נרות החנוכה, וע"י כל עבודת הימים, וזהו שנאמר לאהרן שהכהנים יזכו שעל ידם יזכו ישראל לעבודה גדולה זו לדורות.

[ז] ולהנ"ל מובן מדוע קוראים בחנוכה דוקא בקרבנות הנשיאים, משום שחנוכת המזבח שנעשתה בימי החנוכה היתה כעין חנוכת המזבח שהיתה בימי הנשיאים וכנ"ל.

[ח] והנה מבואר בפוסקים שההדלקה נתקנה בבית⁵ דוקא⁶, על אף שבמקומות אחרים לכאורה יש יותר פרסומא ניסא, וצ"ב מה הטעם לתקנה זו.

[ט] ולהנ"ל יש לתת טעם לדבר דהנה הדלקת הנרות שלנו היא מעין עבודת הכהנים בבית המקדש [וכעין זה מצינו במאירי ריש במה מדליקין שכתב בטעם הנוהגים לשרוף את מותר השמן והפתילות על אף שתשמישי מצוה לאחר מצוותם אינם מוקצה, שהוא משום שהם כעין הנרות שבמקדש, יעוי"ש], והדלקת הנרות היתה בביהמ"ק דוקא, וביתו של אדם מישראל הוא מקום להשראת השכינה כעין ביהמ"ק בזעיר אנפין, ולכן דוקא שם יש להדליק את הנרות.

⁴ דרך ה' חלק ד' פרקים ז' ח'.

⁵ ועיין בספר הליכות שלמה חנוכה שהוכיח כן מדברי התו' סוכה מו. ומדברי הרמב"ם, ואכמ"ל.

⁶ עובדא הוה בשנה זו באנשים שיצאו לטיול בימי החנוכה, ורצו להדליק בפתח אהל שעשו בצורה עראית בשטח פתוח, ונידונה השאלה האם יכולים להדליק ולברך שם. ובפשטות נראה שאהל עראי אין שם "בית" עליו.